

О. А. Клепікова

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ СВІТОВОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Окреслено сучасний стан страхового ринку України, з'ясовано проблеми розвитку страхової галузі, сформульовано рекомендації щодо усунення слабких сторін страхової сфери.

Ключові слова: страховий ринок, конкурентоспроможність страхової компанії, інструменти управління в страхових компаніях.

Страховий ринок — це один з ключових елементів національної економіки будь-якої країни. Страхування посідає особливе місце в системі господарювання країн з трансформаційною економікою, до яких належить Україна, базується на ринкових засадах, забезпечуючи, з одного боку, зростаючу потребу в надійному страховому захисті від ризиків суб'єктів ринкових відносин, страховому захисті майнових інтересів членів суспільства, а з іншого — потреби економіки в інвестиційних ресурсах.

За останні роки страховий ринок України мав найбільші темпи зростання у фінансовому секторі. Прибутковість українських страхових компаній знаходилась на високому рівні і складала приблизно 15–20 %. Це свідчить про те, що страховий ринок — це один з найпривабливіших секторів економіки як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів. За останні кілька років суттєво збільшилась присутність іноземного капіталу в фінансовій системі України. Свідченням цього є вихід на український ринок понад десяти потужних іноземних страхових компаній, протягом 2004–2007 років [1, 2, 3, 7].

У порівнянні із страховими ринками розвинутих країн страховий ринок України відрізняється спеціалізацією національних компаній на ризикових видах страхування і незначною часткою страхування життя. Питома вага страхування життя у загальній кількості чистих страхових премій складає приблизно 5 % (на кінець 2009 р.), в той час як в Польщі — 45 %, Угорщині, Чехії — 40 %, розвинених країнах Європи — до 60 %. Це є протилежною тенденцією по відношенню до світового ринку. На сьогодні Україна на світовому ринку страхових послуг займає дуже скромне місце. За даними на кінець 2009 року частка страхового українського ринку становить всього 0,09 % світового обсягу страхових премій [2, 7].

Актуальність дослідження даної сфери полягає в тому, що страховий ринок України потребує подальшого розвитку у різних напрямках страхової діяльності для того, щоб бути конкурентним на світовому ринку страхових послуг. На сьогодні страхові компанії України мають значний потенціал розвитку, не реалізований ще в повній мірі. Даний вид бізнесу в Україні характеризується низькою ефективністю, незначними обсягами капіталі-

зації страхового ринку, необхідністю активізації інвестиційної діяльності та повноцінної інтеграції до світового страхового ринку. Про це свідчать тенденції розвитку страхування за останнє десятиріччя. Тому постає необхідність постійного відстеження тенденцій та виявлення особливостей функціонування даної сфери фінансової системи держави, дослідження розвитку страхових компаній України, виявлення всіх можливих факторів, які визначають переваги та недоліки страховиків.

Основними проблеми страхової галузі, які на сьогодні потребують дослідження і вирішення, є:

- дослідження розвитку страхування за останнє десятиріччя з метою виявлення необхідних елементів фінансового, правового характеру для проведення страховими компаніями страхової діяльності як на вітчизняному, так і на світовому ринку страхування;

- оцінка та визначення стратегії компаній (вибір напрямів страхової компанії в залежності від сучасних потреб ринку), для забезпечення конкурентоспроможності у середовищі що постійно змінюється;

- розробка фінансово-економічних та аналітичних механізмів управління розвитком страхових компаній для забезпечення надійності їх функціонування та інформаційно-аналітичного забезпечення організаційної та управлінської діяльності;

- планування довгострокового розвитку страхових компаній за умов підвищення їх надійності.

Питання формування системи страхових послуг досліджували як зарубіжні вчені В. Берг, А. Вагнер, А. Манес, М. Ротшильд, П. Самуельсон, Н. Г. Адамчук, Р. Алієв, Н. І. Машина та ін., так і вітчизняні автори: В. Д. Базилевич, О. Д. Вовчак, О. А. Гвозденко, В. Б. Гомелля, Л. А. Орланюк-Малицька, Л. І. Рейтман, Т. А. Ротова, А. С. Руденко, Б. Ю. Сербіновський, Ю. М. Журавльов, В. В. Шахов, А. К. Шихов та ін.

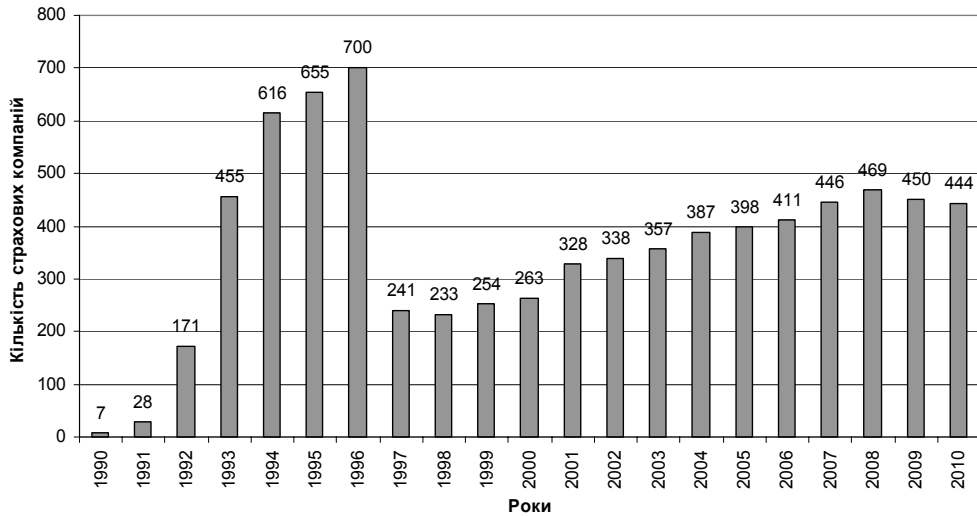
Слід зазначити, що всі роботи сконцентровані головним чином на недоліках в галузі страхової діяльності, але недостатньо розглядаються шляхи їх подолання та реалізація практичних заходів у самих компаніях.

Метою статті є аналіз сучасних показників та проблем страхового ринку, встановлення особливостей, характерних для сучасного вітчизняного страхового бізнесу, розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансово-економічних, аналітичних та організаційних моделей, механізмів та інструментів управління довгострокового розвитку страхових компаній.

За останнє десятиріччя страховий ринок України динамічно розвивався, характеризувався зростанням основних показників його діяльності, збільшувалась кількість страхових компаній (рис. 1). Однак аналітичні дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних експертів та аналітиків свідчать, що Україна ще не має повноцінного страхового ринку [1, 2, 3, 4, 6].

Важливими показниками, що характеризують загальний розвиток страхового ринку, є: сукупні обсяги премій та виплат, розміри статутних фондів страхових компаній, їх власного капіталу й активів, страхових резервів; частка страхування у ВВП країни, рівень виплат, частка ризиків,

що передаються в перестраховання, та ступінь присутності іноземного капіталу.

Показник	Роки								
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
всього страхових компаній	357	387	398	411	446	469	450	444	
В тому числі:									
з ризикового страхування	327	342	348	356	381	397	378	374	
зі страхування життя	30	45	50	55	65	73	72	70	
з іноземним капіталом	50	59	58	66	78	79	75	75	

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні у 1990–2010 рр.

Позитивною тенденцією на страховому ринку є зростання питомої ваги страхових премій в обсязі ВВП. Якщо в 1996 р. вона була найнижчою за період 1994–2007 рр. і становила 0,39 %, то, починаючи з 1997 р., на ринку спостерігаємо поступове її зростання. Найвище значення частки зібраних страхових платежів у ВВП України було зафіксовано у 2004 р. — 5,6 %. У наступні роки ця частка мала тенденцію до зниження, і у 2005 р. вона становила 3,1 %, в 2006 р. — 2,6 %, а за підсумками 2007 р. — 2,8 %. У 2008 році доля страхових премій у ВВП України складала 3,1 %, в натуральному вираженні це 12 853,5 млн грн. Окрім того, прибутковість українських страхових компаній знаходиться на високому рівні і рідко опускається нижче 15–20 %. Це є свідченням того, що страховий ринок — це один з найпривабливіших секторів економіки для іноземних інвесторів. Свідченням цього є вихід на український ринок понад десяти потужних іноземних страхових компаній, протягом 2004–2007 років [1, 7].

У 2004–2008 рр. важливим фактором зростання страхового сектора було підвищення довіри до страхових компаній з боку населення та суб'єктів господарювання. Серед причин зростання страхового ринку України у цей

період можна відзначити: зростання економіки України і, як наслідок, зростання добробуту населення; зростання страхової культури; розвиток технологій у страховому бізнесі; зростання інвестицій у страховий бізнес.

Але за останні півтора року, внаслідок світової фінансової кризи, на страховому ринку України, як і в інших секторах економіки, зафіксовано спад ділової активності, у порівнянні з 2005–2008 роками. Частка валових страхових премій у відношенні до ВВП зменшилась на 0,3 % і склала 2,2 %. Динаміка показників свідчить про такі тенденції (на кінець 2009 року): на 2,1 % зменшилась кількість укладених договорів, на 14,9 % зменшились обсяги надходжень валових страхових премій, на 4,4 % зменшились валові страхові виплати/відшкодування, на 2 % знизилися обсяги вихідного перестраховування, на 7 % зменшився обсяг страхових резервів [6]. Чисті страхові премії страхових компаній України зменшились, а чисті страхові виплати, навпаки — збільшилися, тобто відбулося суттєве зниження доходів страховиків, що є негативним показником. Показники діяльності першого півріччя 2010 року не свідчать про поліпшення існуючого положення. Страхування не відновлюється, кредитування, на яке очікували передові галузі економіки, не поновлюється, а люди не стають багатшими. Кількість страхових компаній (СК) станом на 31.12.09 становила 450 (рис. 1), з них 72 СК зі страхування життя (СК «Life») та 378 СК, що здійснювали інші види страхування. У порівнянні з 31.12.08 кількість страхових компаній зменшилась на 19 СК [1].

Ринок страхування життя в нашій країні поки не освоєно (він на 85 % складається зі страхових компаній «non-life»), при цьому для вітчизняних страхових компаній він поки є недоступним. Рівень розвитку страхування життя в цілому в Україні залишається на найнижчому рівні серед розвинених країн, а в деяких областях даний вид страхування повністю відсутній: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька [1]. Причинами цього є, по-перше, низька капіталізація українських страхових компаній, що робить їх недостатньо фінансово стійкими і привабливими партнерами зі страхування життя, і, по-друге, вітчизняні страхові компанії в основному не готові працювати з незначними сумами індивідуального страхувальника, а більш орієнтовані на фінансово-промисловий бізнес [4].

Як видно з рис. 1, загальна кількість страхових компаній поступово збільшувалась (як з вітчизняним, так і з іноземним капіталом) до настання фінансової кризи. Частка іноземних компаній у загальній кількості страховиків сягає приблизно 16,0 %. У середньому в загальній структурі статутного фонду страховиків України на іноземний капітал припадає 13 %, а на вітчизняний капітал — 87 %.

Факторами, що визначають прихід іноземних інвесторів на страховий ринок України є перспективність розвитку страхування в Україні. В першу чергу це пов'язано з ненасиченістю самого ринку, адже застрахованими є лише 10 % ризиків. Окрім цього, страхуванням взагалі не охоплено значна кількість населення. Так, якщо за часів Радянського Союзу по

страхуванню життя були застраховані 32 % працюючого населення, то в Україні зараз застрахованими є лише 3 %.

Важливе значення має походження іноземного капіталу: 60 % припадає лише на 3 країни — Великобританію, США та Азербайджан. Ще 25 % розподілені майже порівну між Польщею, Кіпром, Австрією та Росією. Значна кількість іноземного капіталу має європейське походження, що цілком відповідає загальній тенденції впливу іноземних компаній на фінансовий сектор країн Східної Європи [3].

Іноземні інвестори при виході на український ринок страхування відмічають, що Україна цікава для них своїм динамічним зростанням у секторі страхування, а також кількістю потенційних страхувальників. Поряд з цим іноземці приносять на ринок те, чого на ньому не вистачає — досвід роботи, технології, принципи побудови бізнес-процесів. Кожен іноземний страховик прагне бути лідером ринку, що призводить до жорсткої конкурентної боротьби, яка буде частиною загальної стратегії багатьох компаній по підсиленню позицій і розширенню присутності в Центральній та Східній Європі.

Рівень страхового покриття в Україні залишається на низькому рівні (він складає лише 3–5 %, тоді як у країнах Західної Європи — понад 95 %) [1]. У нашій країні розвиваються лише класичні види страхування — КАСКО, майнове страхування, тоді як, наприклад, медичне страхування знаходиться на етапі зародження. Це обумовлено, в першу чергу, рівнем доходів населення — розвиток страхування в країнах Східної Європи показує, що рівень розвиненості страхового ринку має пряму залежність від рівня доходів населення.

Концентрація іноземного капіталу на страховому ринку України має як позитивні, так і негативні фактори, які суттєво впливають на продавців страхових послуг та на їх споживачів. З точки зору споживачів страхових послуг, це призвело до збільшення нових, якісних продуктів, поступового зменшення їх вартості у порівнянні з вітчизняними аналогами. Якщо в 2005 році тарифи знаходилися у межах 0,1–0,15 % від страхової суми, то в 2008 році вони зменшились до рівня — 0,05–0,03 % [7]. З точки зору страхових компаній, це підвищило рівень конкуренції на страховому ринку, що, в свою чергу, витіснило з ринку невеликі компанії, які не можуть на рівних конкурувати з іноземцями за рівнем сервісу, вартістю страхових продуктів, інноваціями, технологіями. Ці тенденції призводять до стимулювання розробки вітчизняними страховиками конкурентоспроможних продуктів.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що страховий ринок України перебуває на етапі поступового інтегрування у світовий, що страховому ринку властиві могутні стимули саморозвитку: ініціатива і підприємництво, новаторство, гнучкість, активність [5].

У багатьох промислово розвинутих країнах страхові компанії за розміром загальних активів знаходяться на другому місці після банківських інституцій. Зокрема, співвідношення активів страхового ринку до ВВП у Великобританії складає — 96,5 %, у США — 45,2 %, Японії — 66,9 %,

Франції — 63,0 %, Німеччині — 45,5 %, в Україні ж цей показник становить лише 3,2 % [2].

Згадана п'ятірка країн є лідерами й за обсягами зібраних страхових премій. Тільки на США приходить близько однієї третини світового обсягу страхових зборів, а разом ця п'ятірка забезпечує 70 % цих внесків, табл. 1 [3].

Таблиця 1

Показники розвитку страхового ринку розвинених країн та України

Країна	Активи СК, млрд долл.	Співвідношення активів СК до ВВП країни, %	Страхові премії, млрд долл.	Частка у світовому обсязі, %
США	5310	45,2	1097,8	33,84
Японія	3533	66,9	492,4	15,18
Великобританія	1885	96,5	246,7	9,09
Франція	1413	63,0	194,6	6,00
Німеччина	1372	45,5	190,8	5,88
Україна	3,6	3,2	2,8	< 0,1

Дані табл. 1 ще раз свідчать про те, що, незважаючи на позитивні зрушення в розвитку фінансового ринку України, його страховий сегмент залишається недостатньо розвиненим у порівнянні з розвиненими країнами.

Таким чином, аналіз функціонування страхового ринку України дозволяє сформулювати низку проблем, які заважають у повній мірі, реалізувати потенціал страхування та стати конкурентним на світовому ринку страхових послуг:

1. Основною проблемою є недосконалість законодавчої і нормативної бази, непрозора система ухвалення рішень, відсутність дієвих механізмів реалізації вже прийнятих документів. Як приклад, можна навести Закон України що вступив в силу з початку 2005 року «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів». Соціально важливий закон — страхування відповідальності власників транспортних засобів у випадку нанесення шкоди здоров'ю третьої особи, на сьогодні вже є обов'язковим, але так і не став всеосяжною нормою через відсутність контролю з боку держави. Його запровадження є дуже обмеженим, і рівень покриття залишається низьким. За оцінками експертів, повноцінні поліси мають тільки 25–30 % автовласників. Аналіз показників покриття страхуванням також свідчить про порівняно низький рівень розвитку страхування в Україні. Відповідно до звітності, на сьогодні в Україні застраховано лише 10–20 % з наявних 10 мільйонів транспортних засобів порівняно з 80 % в Білорусі, 94 % в Польщі та 99 % в Німеччині.

Збільшення власних засобів і страхових резервів страховиків стримується недостатнім розвитком страхових операцій, що, у свою чергу, залежить не тільки від загального стану економіки, але і від вдосконалення законодавства в частині впорядкування обов'язкових видів страхування.

2. Для України склався критично низький ступінь захищеності по основних ризиках — як в економіці, так і в соціальній сфері. Ступінь

розвитку страхового ринку відображає такий критерій, як відношення сукупної страхової премії до ВВП. В Україні ця величина за підсумками 2009 року не перевищувала 2,2 %, тоді як в розвинених країнах частка сукупної страхової премії у ВВП складає 8–10 %. За експертними оцінками, всі інструменти зниження ризиків (страхування, соціальні програми, формування резервних і надзвичайних фондів підприємств) покривають не більше 30 % ризиків, які зазвичай страхуються в розвинених країнах. Для порівняння слід зауважити, що покриття ризиків в більшості розвинутих країн зазвичай становить 90 %. Незахищеність по основних групах ризиків спричиняє значні бюджетні витрати по ліквідації наслідків стихійних лих, катастроф, по наданню соціальної підтримки громадянам, погіршує інвестиційний клімат і загальні умови економічної діяльності.

3. Капіталізація українського страхового ринку (обсяг власних засобів у страхових компаній) знаходиться на вкрай низькому рівні. Це унеможливорює для страховиків приймати на себе великі ризики та вимагає виходу на іноземні ринки перестраховування. Практично 90 % українських страховиків не можуть прийняти у забезпечення об'єкти з обсягом страхового ризику, максимальна сума по яких перевищує 10 млн грн і свідчить про те, що страхові компанії є неспроможними з фінансової точки зору. Це є однією з головних перешкод для підвищення ємкості ринку і причиною відтоку значних фінансових коштів за кордон по каналах перестраховки.

Вітчизняні страхові компанії характеризуються недостатньою ліквідністю. При цьому вони беруть на себе значні зобов'язання на ринку автострахування, агрострахування, майнового страхування, страхування життя. Не завжди страховики можуть виконати свої зобов'язання перед власними клієнтами, що підриває довіру з боку суспільства й держави до страхування в цілому.

4. Реальне довгострокове страхування життя на сьогоднішній день за обсягом дуже мізерне. Існуючі правові рамки проведення страхування не забезпечують залишкових стимулів для того, щоб розширювати масштаби довгострокового страхування життя, а низька довіра населення до вітчизняних фінансових інститутів не дозволяє розраховувати на швидке розширення ємкості цього ринку.

5. Низький рівень довіри клієнтів до страхових компаній. Відсутність у суспільстві страхової культури і нерозуміння ролі страхування як з боку підприємців, так і з боку громадян. Страхування фізичних осіб майже нерозвинене (страхування в основному проводиться тільки для обов'язкових видів страхування). У потенційних страхувальників часто відсутні стимули страхування своїх інтересів.

6. Однією з основних перешкод у роботі з клієнтами є кадровий дефіцит. Недостатня підготовка продавців для роботи на відкритому ринку прямих продажів фізичним особам. Не має швидкої системи навчання персоналу. Страхові агенти, як посередники, є найважливішими представниками страхових компаній. На відміну від страхових брокерів, агенти не підлягають реєструванню та нагляду. Оскільки вони не потребують ліцензування,

рівень кваліфікації та надійності сильно відрізняється між різними агентами. Отже, як власники полісів, так і потенційні страхувальники часто залишаються незахищеними від сумнівної поради та угоди.

7. У більшості потужних страхових компаній організаційна структура страхової компанії дуже спрощена, і фахівці працюють по валовому методу, тобто кожен співробітник вимушений працювати по декількох напрямках, при цьому часто ці напрями не торкаються, тобто вони різнонаправлені. Робота одного і того ж страхового фахівця, як правило, в декількох напрямках в даний час малоефективна. У компаніях менш потужних одностороннє розвинена агентська мережа, тобто вона використовується, як правило, тільки по одному найбільш поширеному виду страхування.

8. Швидке зростання страхового ринку породило безпечність страховиків, що багато в чому відійшли від класичних підходів ведення бізнесу. Основні проблеми — це недостатні резерви, переобтяжені портфелі моторними видами страхування (**КАСКО** і **ОСАГО**), часто активна демпінгова політика.

9. Значною проблемою страховиків є відсутність грамотно організованої аналітики ринку і on-line контролю своїх витрат і доходів.

Страховики часто не можуть переводити отримані аналітичні дані в реальні дії продавців на місцях, оскільки у компаній недостатньо засобів (матеріально-технічної бази, спеціалізованого програмного забезпечення) для реалізації подібних проектів.

Матеріально технічна база страхових компаній не відповідає сучасним вимогам ринку. Спеціалізоване програмне забезпечення мають тільки третина страхових компаній, що не дозволяє менеджерам, керівникам компаній швидко реагувати на потреби ринку, зміни у зовнішньому середовищі, адекватно відстежувати поточну ситуацію при роботі з клієнтами, приймати зважені управлінські рішення, розповсюджувати свою діяльність на інші сегменти ринку.

10. Немає системної маркетингової політики, чіткої сегментації ринку, орієнтації на клієнта, оперативного створення нових продуктів. Як наслідок, негнучкість страхових компаній не дозволяє їм швидко пристосовуватися до нових умов ринку з мінімальними втратами обсягу платежів і веде до мінімізації витрат шляхом зменшення кількості персоналу, рекламної активності скорочення інших статей витрат. Страхові компанії інвестують незначні кошти в просвітницькій маркетинг та розвиток ринку індивідуальних страхових полісів. В результаті велика частина населення досі нічого не знає про концепцію та переваги страхування. Потенційному клієнту при виборі страхової компанії доводиться самому проводити аналіз ринку, «розшукуючи страхову компанію».

Страхові компанії недостатньо активно опрацьовують можливості додаткової взаємовигідної співпраці із страхувальниками (наприклад, бесіди на підприємствах, рекламні презентації у багатолюдних місцях, таких як торговельні центри, аеровокзали та ін.).

Недостатньо розвинена практика підтримки зв'язку з постійними клієнтами, система заохочень клієнтів. Проводиться достатньо консервативна

тарифна політика, що не відповідає сучасним умовам і часто «відлякує» потенційних клієнтів.

11. Складнощі, які виникли як наслідок проблем в світовій фінансовій системі. Ці проблеми, пов'язані із спадом банківського сектора економіки, через значне зниження обсягу вхідного потоку грошових коштів до України привели до значного уповільнення темпів зростання промисловості і, як наслідок, до падіння і практично зупинки темпів зростання страхового ринку України. У 2009 році обсяг ринку залишиться орієнтовно на рівні кінця 2007 — початку 2008 року переважно з таких причин:

- протиріччями між високими темпами зростання страхових премій і відносно низькою капіталізацією страховиків;
- високими темпами зростання страхової премії та низькою рентабельністю страхових операцій, яка є наслідком неправильної методології при оцінці фінансових результатів діяльності страхових організацій;
- протиріччями між високими темпами розвитку і нерозвинутою системою продажів страхових послуг;
- незбалансованими портфелями страховиків, виникненням можливих небезпек: від зниження платоспроможності, порушення фінансової стабільності, стійкості страховиків до їх банкрутства.

Ситуація на страховому ринку, безумовно, залежить як від ефективності тих антикризових заходів, які робить керівництво України, так і від страховиків, змін у самих компаніях.

12. Відсутня комплексна система страхування, яка дозволила б:

- використовувати накопичення населення і підприємств для інвестування прогресивних галузей економіки;
- підвищити рівень життя населення на основі зростання продуктивності праці і розвитку гарантій збереження внесків населення і інвестицій зарубіжних громадян і фірм;
- максимально розширити контакти України з іншими країнами за умови підвищення економічної безпеки країни, збільшення числа робочих місць і підвищення конкурентоспроможності українських підприємств.

Страховим компаніям необхідно для конкурентоспроможності на ринку страхових послуг докласти всі зусилля для вирішення цих проблем, стати більш варіативним, здатним швидше реагувати на реалії дійсності, точно балансувати у витратах і доходах, швидше аналізувати поточну ситуацію.

Основною спрямованістю діяльності страхових компаній є доведення страхової послуги клієнтові до європейських стандартів, тобто продавати не одиничний продукт, а комплексну програму страхування з урахуванням потреб конкретного клієнта. Таким чином, як свідчать останні тенденції на ринку, страховик повинен підбирати індивідуально для кожного клієнта той набір видів страхування, який максимально захистить його матеріальне положення. Виходячи з цієї ідеології розроблені комплексні програми в області автотранспортного страхування, морського страхування, страхування вантажів, страхування відповідальності перевізників, сільськогосподарського страхування, страхування екологічних ризиків, страхування банківських ризиків, медичного страхування. Розроблені і діють програми

по страхуванню для фізичних осіб і спеціалізовані програми для різних галузей промисловості.

Доцільно підвищувати ефективність менеджменту та маркетингового аналізу страховим компаніям в умовах кризи.

Отже, ефективна стратегія середньо- та довгострокового розвитку страхової компанії повинна інформаційно, за обсягами фінансових і матеріальних ресурсів і за часом їх накопичення системно поєднати такі етапи:

- формування оптимального страхового портфелю послуг, виходячи із рівня сформованих страхових резервів, структури власного капіталу;

- формування надійних інвестиційних інструментів для довгострокового розміщення страхових резервів;

- розробка ефективних фінансово-економічних та інформаційно-аналітичних механізмів управління, які можуть забезпечити в реальному вимірі часу надійність виконання стратегічного плану та його коригування у процесі управління діяльністю страхової компанії.

Досвід зарубіжних та вітчизняних страхових компаній показує, що існує зв'язок між зростанням потенціалу компанії та найбільш впливовим фактором її динамічного розвитку і надійності — інвестиційною політикою. А це можливо лише за умов запровадження ефективних механізмів управління як фінансовою, так і організаційною діяльністю.

За останні роки досліджено багато окремих питань, пов'язаних з моделюванням і управлінням гарантійним фондом (страховими резервами) компаній, з одного боку, і управлінням страховою компанією — з другого. Проте, системне поєднання цих напрямків в обґрунтовану концепцію стратегічного розвитку та фінансової стабільності компанії відсутнє.

Отже, за проведеним аналізом стану страхового ринку України можна виділити такі проблеми його подальшого розвитку:

- *економічного характеру* — низький платоспроможний попит на страхові послуги; низька капіталізація і ліквідність страховиків; відсутність надійних інвестиційних інструментів для довгострокового фінансового планування;

- *організаційно-правового характеру*: недосконалість нормативно-правової бази; невідповідність кількості видів обов'язкового страхування і їхнього фінансового забезпечення; недостатній рівень державного регулювання і контролю за страховим ринком;

- *функціонального характеру* — низька прибутковість окремих видів страхування; відсутність середньо- і довгострокового планування страховиками своєї діяльності; низький рівень кваліфікації кадрів; відсутність ефективних каналів продажу страхових продуктів (роздрібних, мережних, on-line продажів); відсутність довіри населення і господарюючих суб'єктів до страхових компаній;

- *інформаційно-аналітичного характеру* — відсутність системного застосування ІТ-технологій при управлінні бізнес-процесами у страхових компаніях, низький рівень впровадження в страхову практику сучасних інформаційних технологій; відсутність якісної статистичної інформації і недостатність інформаційно-аналітичних матеріалів; недосконалість фінан-

сової звітності та методів обробки даних; непрозорість даних про структуру власності вітчизняного страхового ринку.

Аналіз вищезазначених проблем показує, що частина з них притаманна і для інших секторів фінансового ринку (наприклад, проблеми економічного характеру й організаційно-правові проблеми), інша частина — характерна лише для вітчизняного страхового ринку. Значна кількість наявних проблем розвитку страхового ринку України пояснюються передусім прагненням страхових компаній максимізувати прибуток, незважаючи ні на довгострокові інтереси галузі, ні на професійну етику.

Ефективна організація та управління стратегією розвитку страхових компаній потребують дослідження принципово нових системних засад. Важливим моментом у розвитку страхових компаній є застосування якісно нових фінансово-економічних та аналітичних інструментів і механізмів управління при прийнятті управлінських рішень, що спонукало б керівників страхових організацій, аналізуючи минуле та сьогодення, зазирнути в майбутнє.

Означені висновки зумовлюють актуальність і новизну дослідження організації і управління процесами стратегічного розвитку страхових компаній з метою розробки ефективних моделей, що забезпечують їх високу надійність.

Одним із шляхів подолання вказаних проблем є проведення реформування системи управління в страхових компаніях. Одним з інструментів покращення управління страховою компанією є, на нашу думку, проведення реінжинірингу бізнес-процесів страхової компанії. При всьому різноманітті методів аналізу діяльності компаній, що існують і активно використовуються в сучасній практиці управління, аналіз бізнес-процесів займає особливе місце, що пояснюється цілою низкою причин. Принципова особливість подібного аналізу полягає в тому, що він дозволяє побачити всю сукупність операцій компанії. Подібне бачення не просто інформує, а підштовхує керівництво до зміни парадигми мислення, ракурсу оцінки, широти обхвату проблем, пов'язаних з поточною діяльністю. Ефективне управління ними, постійне їх вдосконалення і оптимізація дозволять швидше адаптуватись до різких змін ринкового середовища, досягти реального поліпшення роботи за основними показниками — обсягом страхових платежів, скороченням витрат, оперативністю, якістю обслуговування, задоволеністю клієнтів.

Література

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2007–2010 роки [Електронний ресурс] // <http://www.dfp.gov.ua>
2. Scenario analysis in insurance № 1/2009 [Електронний ресурс] // www.swissre.com/sigma
3. IMF. Global Financial Stability Report, 2009 [Електронний ресурс] // <http://www.iii.org>
4. Тулуш Л. Д., Воскобійник Ю. С. Сучасний стан і перспективи розвитку страхового ринку в Україні [Електронний ресурс] // <http://udau.edu.ua/library.php>
5. Машина Н. І. Міжнародне страхування. Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2006. — 480 с.

6. Волга В. Підсумки 2009 року. Політика регулятора ринку страхування у 2010 році// Тези доповіді на V Міжнародній конференції по страхуванню та перестрахованню «Київська весна 2010», 21 квітня 2010 року.
7. Пластун В. Л., Домбровський В. С. Іноземний капітал на страховому ринку України // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 3. — С. 182–189.

О. А. Клепикова

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

**ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО
РЫНКА УКРАИНЫ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ МИРОВОГО РЫНКА
СТРАХОВЫХ УСЛУГ**

Резюме

Проанализировано современное состояние страхового рынка Украины, выяснены проблемы развития страховой отрасли, сформулированы рекомендации относительно устранения слабых сторон развития страховой сферы.

Ключевые слова: страховой рынок, конкурентоспособность страховой компании, инструменты управления в страховых компаниях.

O. A. Klepikova

Odessa National University named after I. I. Mechnikov

**INVESTIGATION OF THE UKRAINIAN INSURANCE MARKET
DEVELOPMENT DYNAMICS AS A PART OF THE WORLD
INSURANCE MARKET**

Summary

The current situation at the Ukrainian insurance market is outlined, the problems of the insurance industry development are found out, recommendations concerning elimination of the weak points of the insurance sector are formulated.

Key words: insurance market, the competitiveness of insurance companies, management tools for insurance companies.